

Посібник для вимушених переселенців: Україна та ЄС

Co-funded by the
European Union

Суми 2025

Завгородня В.М., Швагер О.А., Славко А.С. Посібник для вимушених переселенців: Україна та ЄС. – Суми : Сумський державний університет, 2025. – 62 с.

Публікація підготовлена в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» напряду «Жан Моне» програми Еразмус+».

**Co-funded by
the European Union**

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЗМІСТ

ХТО ТАКІ ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ?	6
<i>Внутрішньо переміщені особи (ВПО)</i>	6
<i>Що говорить закон?</i>	7
<i>Облік внутрішньо переміщених осіб: що це і навіщо потрібен?</i>	8
ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	11
<i>Що таке тимчасовий захист?</i>	11
<i>Хто може отримати тимчасовий захист?</i>	12
<i>Що дає тимчасовий захист?</i>	13
<i>Як подати заяву на тимчасовий захист?</i>	13
<i>Чи має тимчасовий захист обмеження?</i>	14
<i>Що буде після завершення тимчасового захисту?</i>	14
<i>Чому важливо готуватися заздалегідь?</i>	15
ЗАХИСТ УКРАЇНЦІВ ЗА МЕЖАМИ ЄС	17
<i>Велика Британія: Homes for Ukraine</i>	17
<i>Сполучені Штати Америки: Uniting for Ukraine</i>	17
<i>Канада: Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel (CUAET)</i>	18
<i>Інші країни</i>	18
ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦЯ	21
<i>Хто може отримати статус біженця?</i>	21
<i>Коли варто подаватися на статус біженця?</i>	21
<i>Які права має біженець?</i>	22
<i>Що таке додатковий (субсидіарний) захист?</i>	22
<i>Хто може отримати додатковий захист?</i>	23
<i>Як зрозуміти, до якої категорії ви належите?</i>	23
<i>Важливо:</i>	24
ЯКІ ПРАВА НАЛЕЖАТЬ МІГРАНТАМ?	26
ПРАВО НА НЕВИДВОРЕННЯ	28
<i>Що таке право на невидворення і на чому воно базується?</i>	28
<i>Хто може скористатися правом на невидворення?</i>	29
<i>Що вважається видворенням?</i>	29
<i>Чи існують винятки з принципу невидворення?</i>	30
ПРАВО НА ВОЗЗ'ЄДНАННЯ СІМ'Ї	32
<i>Що таке право на возз'єднання сім'ї?</i>	32
<i>Хто має право на возз'єднання сім'ї?</i>	32

Коли у возз'єднанні сім'ї може бути відмовлено?	33
ЗАХИСТ ПРАВ ВПО	35
Визнання правового статусу внутрішньо переміщеної особи (ВПО)	35
Куди звертатися?	35
Хто може звертатися?	35
Що додати до заяви?	36
Як довго виготовляється довідка?	37
Чи можлива відмова у видачі довідки?	38
ПРАВО НА ЖИТЛО ДЛЯ ВПО	39
Які умови проживання?	39
Як отримати житло?	40
Чи є можливість отримати тимчасове житло негайно?	41
Які вимоги до тимчасового житла?	41
Які умови проживання?	42
ЯК СКОРИСТАТИСЯ ПРАВОМ НА СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ І СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ?	43
Як реалізується право на освіту для ВПО?	43
Які ще права мають ВПО?	44
ЯКІ ОРГАНИ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ВИМУШЕНИМ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ В УКРАЇНІ?	46
Державні органи, які займаються питаннями внутрішніх переселенців:	46
Які соціальні послуги надаються ВПО?	46
Програми та платформи для ВПО	47
Які недержавні організації допомагають вимушеним переселенцям?	47
ЯКІ ОРГАНИ ДОПОМАГАЮТЬ ВИМУШЕНИМ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ В ЄС?	50
Чим займається Європейська комісія в питаннях допомоги вимушеним переселенцям/мігрантам?	51
Мережа агенцій юстиції та внутрішніх справ (JHAAN - Justice and Home Affairs Agencies' Network).	51
Агентство Європейського Союзу з питань притулку	52
Агентство ЄС з основоположних прав (FRA)	54
ЯКІ ОРГАНИ ПРАЦЮЮТЬ З ВИМУШЕНИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ ЄС?	57
Литва	57
Естонія	58
Польща	59

***ХТО ТАКІ ВИМУШЕНІ
ПЕРЕСЕЛЕНЦІ?***

ХТО ТАКІ ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ?

Вимушене переміщення – це ситуація, коли людина залишає свій дім не за власним бажанням, а через загрозу її життю, здоров'ю або свободі. Причинами такого переміщення можуть бути збройні конфлікти, окупація, масові порушення прав людини, природні катастрофи або інші надзвичайні обставини. Усі ці ситуації не залишають людині вибору – вона мусить рятуватися втечею.

Після початку повномасштабної війни Росії проти України у 2022 році мільйони українців були змушені залишити свої домівки. Деякі з них переїхали в межах України – до більш безпечних регіонів. Інші вирушили за кордон. У міжнародному праві та відповідно до українського законодавства і законодавств приймаючих країн ці люди можуть мати різні статуси, залежно від того, де вони перебувають, на який захист претендують і які юридичні процедури пройшли.

У цьому розділі ми пояснюємо, хто саме належить до категорії вимушених переселенців, за якими ознаками, і що означають такі терміни як внутрішньо переміщена особа (ВПО), особа під тимчасовим захистом, біженець. Почнемо з тих, хто залишив свою домівку, але залишився в межах України – з категорії ВПО.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО)

Внутрішньо переміщені особи – це громадяни, які були змушені покинути свої постійні місця проживання внаслідок війни, збройного конфлікту, окупації, насильства чи інших небезпечних подій, але не перетнули державного кордону. Тобто вони залишаються на території України.

На відміну від біженців чи шукачів притулку, ВПО не змінюють країну проживання, а переміщуються з одного регіону в інший у межах своєї держави. Це може бути тимчасовий переїзд до родичів, до тимчасового прихистку, або ж тривале переміщення з прицілом на нове місце життя. Юридично важливо те, що ці особи не втрачають зв'язку з державою, з її юрисдикцією і правовим полем.

Уперше масове внутрішнє переміщення в Україні зафіксовано у 2014 році – після окупації Криму та початку бойових дій на Донбасі. Понад 1,6 мільйона осіб тоді залишили свої домівки. Новий і набагато масштабніший сплеск внутрішньої міграції стався в лютому 2022 року. Люди тікали від обстрілів, окупації, руйнувань переважно із Сходу, Півдня та Півночі на більш безпечний Захід України або до центральних регіонів. Частина з них згодом виїхала за кордон, але велика кількість залишилася в межах України.

Станом на початок 2024 року в Україні зареєстровано близько 4,6 мільйона внутрішньо переміщених осіб ([за даними Міністерства соціальної політики](#)). Це

приблизно восьма частина населення країни. ВПО проживають як у приватному секторі, орендуючи житло, так і в тимчасових центрах розміщення. Деякі з них неодноразово змінювали місце проживання.

Варто також розуміти, що термін «вимушене переміщення» в українському контексті включає в себе як офіційно зареєстрованих ВПО, так і тих, хто не звернувся по статус, але на практиці перебуває в такій самій ситуації. З різних причин – через недовіру, складнощі з документами, або через те, що не відчувають потреби в реєстрації – частина людей залишається «невидимими» для офіційної статистики. Однак вони також мають потреби та виклики, пов'язані з переміщенням.

Внутрішнє переміщення має не лише фізичний вимір, а й глибокі соціальні, психологічні та економічні наслідки. Переміщені особи є дуже вразливими, оскільки стикаються з проблемами адаптації, втрати роботи, розриву соціальних зв'язків, а іноді і з дискримінацією або нерозумінням з боку місцевих громад.

Таким чином, категорія ВПО – це не просто формальний статус, а важлива складова демографічної, соціальної та безпекової ситуації в Україні. Її розуміння є ключем до формування адекватної державної політики, програм підтримки та планів майбутньої реінтеграції.

Що говорить закон?

Визначення ВПО міститься у Законі України «[Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб](#)» від 20 жовтня 2014 року (зі змінами). Згідно з цим законом, ВПО – це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебувала на законних підставах на території України та була змушена залишити своє місце проживання внаслідок або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, систематичних порушень прав людини або надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Обставини, які обумовили переміщення, вважаються загальновідомими і такими, що не потребують доведення, якщо інформація про них міститься в офіційних звітах (повідомленнях) Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Міжнародного Комітету Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, розміщених на веб-сайтах зазначених організацій, або якщо щодо таких обставин уповноваженими державними органами прийнято відповідні рішення.

Адресою покинутого місця проживання ВПО є адреса місця проживання особи на момент виникнення обставин, які обумовили переміщення. Після переміщення ВПО повинна повідомити органи влади про своє нове місце проживання. Це необхідно для отримання соціальної допомоги, медичних послуг та інших прав.

Чи можна змінити місце перебування? Так. Якщо ВПО переїхала в інше місце в межах України, вона зобов'язана повідомити про це орган соціального захисту

протягом 30 днів. Це важливо, щоб зберігалася актуальна інформація, і щоб людина могла отримувати допомогу там, де вона справді проживає.

Облік внутрішньо переміщених осіб: що це і навіщо потрібен?

Після того, як людина змушена покинути свій дім через війну, окупацію чи іншу небезпеку, вона може бути офіційно визнана ВПО. Але для цього держава має знати, де ця людина перебуває, які в неї потреби, чи потребує вона допомоги, житла, медичних послуг тощо. Саме для цього існує процедура обліку ВПО.

Облік внутрішньо переміщених осіб – це офіційна реєстрація людей, які були змушені переміститися в межах України. Дані про таких осіб вносяться до Єдиної інформаційної бази про внутрішньо переміщених осіб, яку веде Міністерство соціальної політики України.

На практиці це означає, що органи соцзахисту мають доступ до актуальної інформації про переселенців, що дозволяє державі:

- організовувати підтримку (грошову, житлову, гуманітарну);
- планувати політику щодо ВПО;
- звітувати перед міжнародними партнерами;
- надавати допомогу адресно.

Під час взяття на облік внутрішньо переміщеної особи держава реєструє таку основну інформацію:

- прізвище, ім'я, по батькові;
- дата народження;
- громадянство;
- колишнє місце проживання (до переміщення);
- нове місце фактичного проживання;
- причини переміщення (війна, окупація, знищення житла тощо);
- наявність дітей, осіб з інвалідністю тощо.

Ці дані є конфіденційними й використовуються лише для цілей надання допомоги, захисту прав людини та соціальної підтримки.

Закон передбачає ведення [Єдиної інформаційної бази про ВПО](#). Вона створена на основі інформаційних систем Мінсоцполітики й функціонує у співпраці з іншими державними органами. Це дозволяє уникати дублювання даних, оперативно оновлювати інформацію та контролювати законність отримання державної допомоги.

У цій базі можуть бути відображені й зміни, наприклад, якщо ВПО:

- змінила місце проживання;
- виїхала за кордон;
- повернулася додому;
- змінила особисті дані (наприклад, прізвище).

Чи обов'язково ставати на облік? Ні, закон прямо не зобов'язує особу реєструватися як ВПО. Але без цього людина:

- не зможе отримати державну грошову допомогу;
- не зможе користуватися деякими пільгами та правами;
- залишиться «невидимою» для держави та міжнародних організацій.

Тому реєстрація – це не контроль, а шанс отримати допомогу та захист. Реєстрація в обліку ВПО не впливає на ваші документи, громадянство чи права. Вона навпаки підтверджує, що держава визнає вашу ситуацію як вимушене переміщення та готова допомагати.

ЩО ТАКЕ ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ?

ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року мільйони українців були змушені залишити країну. Щоб швидко забезпечити їм базовий захист, країни Європейського Союзу вперше в історії активували спеціальний механізм – режим тимчасового захисту. Цей механізм дозволяє українцям перебувати на території країн ЄС на законних підставах, отримувати соціальну підтримку, доступ до медицини, освіти, ринку праці та житла – без необхідності проходити довгу процедуру отримання статусу біженця.

Що таке тимчасовий захист?

Тимчасовий захист (temporary protection) — це особливий правовий режим, який діє в ЄС відповідно до Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС. Цю директиву було вперше активовано саме для українців 4 березня 2022 року. Відтоді більшість країн ЄС почали надавати цей статус громадянам України та окремим іншим категоріям осіб.

Директива Ради ЄС 2001/55/ЄС була ухвалена ще у 2001 році. Її офіційна назва – «Про мінімальні стандарти надання тимчасового захисту у разі масового прибуття переміщених осіб». Вона передбачає швидке і скоординоване реагування Європейського Союзу у ситуаціях, коли велика кількість людей одночасно тікає від війни або гуманітарної катастрофи до країн ЄС.

Рішення ухвалити цю директиву стало відповіддю на досвід Європи під час воєн на Балканах у 1990-х роках, особливо під час конфлікту в Боснії та під час війни в Косово. У ті роки сотні тисяч людей шукали притулку в країнах Європи, але між державами-членами не було єдиної політики – одні надавали захист, інші – відмовляли або зволікали. Це створювало нерівність, правову плутанину й гуманітарні кризи.

Директива 2001/55/ЄС мала на меті:

- забезпечити швидке і однакове надання захисту великій кількості людей;
- розвантажити системи надання притулку, які не здатні швидко опрацьовувати сотні тисяч індивідуальних заяв;
- гарантувати базові права — на житло, медицину, освіту, працю — без складних процедур;
- поділити відповідальність між країнами-членами ЄС.

Попри те, що Директива була ухвалена ще в 2001 році, її жодного разу не активували до 2022 року, головним чином через розбіжності між країнами ЄС. Рішення про активацію має ухвалити Рада ЄС кваліфікованою більшістю. Раніше не було політичного консенсусу: деякі країни (наприклад, Угорщина, Польща) виступали проти спільного розподілу мігрантів і біженців.

Навіть під час сирійської кризи у 2015-2016 роках, хоча в ЄС прибули мільйони людей, активувати директиву не вдалося. Більшість держав-членів вважали за краще реагувати індивідуально, використовуючи власні процедури надання притулку або спеціальні програми.

Чому Директиву активували для українців?

- безпрецедентна швидкість і масштаб виїзду людей з України – за перші кілька тижнів повномасштабної війни понад 3 мільйони людей перетнули кордон ЄС;
- політична єдність і підтримка України – агресія Росії була чітко засуджена Євросоюзом, тож було бажання показати солідарність;
- готовність суспільств ЄС приймати українців – рівень підтримки серед населення ЄС був значно вищим, ніж під час попередніх міграційних криз;
- практичні міркування – Директива дозволила надати українцям базові права без навантаження на системи надання притулку, які не здатні швидко розглядати мільйони індивідуальних заяв.

Хто може отримати тимчасовий захист?

Кожна країна має певні законодавчі нюанси, але загалом до осіб, які мають право на тимчасовий захист, належать:

- громадяни України, які виїхали з України після 24 лютого 2022 року;
- особи, які постійно проживали в Україні (наприклад, іноземці з посвідкою на проживання);
- члени сімей таких осіб;
- у деяких випадках – особи, які перебували в ЄС незадовго до війни (наприклад, студенти, сезонні працівники). Якщо ви були в ЄС до 24 лютого 2022 року, то вам може бути наданий тимчасовий захист, але остаточне рішення залежить від законодавства конкретної країни.

Всі 27 країн Європейського Союзу погодилися надавати тимчасовий захист українцям. Також подібний статус запровадили Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн (держави, що входять до Шенгенської зони, хоча не є членами ЄС).

Що дає тимчасовий захист?

13

Особам, які отримали статус тимчасового захисту, надається:

- право на легальне перебування в країні;
- доступ до безоплатної або частково оплачуваної медичної допомоги;
- можливість працювати або вести підприємницьку діяльність;
- доступ до освіти (для дітей — обов’язкова шкільна освіта);
- соціальна допомога (грошові виплати, житло, харчування — залежить від країни);
- допомога з вивчення місцевої мови, переклад, супровід.

Термін дії тимчасового захисту наразі продовжено до 4 березня 2026 року ([рішення Ради ЄС від 25 червня 2024 року](#)). У разі необхідності його можуть подовжити ще на один рік. Після 4 березня 2026 року можливе завершення дії тимчасового захисту або перехід до інших форм легального перебування, таких як національні візи, дозволи на роботу чи навчання. Європейська комісія вже розглядає ці варіанти спільно з державами-членами та Україною.

Рішення не змінює коло осіб, які мають право на тимчасовий захист, і продовжує надавати їм доступ до проживання, медичної допомоги, освіти, працевлаштування та соціальної підтримки в усіх країнах-членах ЄС.

За даними [Eurostat](#), станом на березень 2025 року понад 4,25 мільйона українців користувалися цим статусом у ЄС.

Як подати заяву на тимчасовий захист?

Процедура залежить від конкретної країни. Зазвичай потрібно:

- прийти до міграційного або муніципального офісу;
- пред’явити документ (паспорт, ID-картка, свідоцтво про народження);
- заповнити анкету;
- отримати підтвердження реєстрації (іноді – картку або дозвіл на проживання).

У багатьох країнах є онлайн-платформи для попередньої реєстрації, можливість отримати допомогу перекладача та юридичну підтримку.

Чи має тимчасовий захист обмеження?

14

Так. Попри те, що тимчасовий захист надає людям важливі права – перебування, проживання, медицину, освіту та доступ до праці – цей статус має кілька ключових обмежень, які варто знати:

1. Тимчасовий характер. Сам статус з самого початку розрахований на обмежений термін. Згідно з Директивою ЄС, його можуть надавати максимум на 3 роки. Українцям статус спочатку було надано до березня 2023 року, згодом продовжено до березня 2024, потім – до березня 2025, а тепер – до 4 березня 2026 року. Що буде далі, поки не вирішено.

Статус не означає автоматичне право на довгострокове або постійне проживання. Після завершення строку його дії треба буде або повернутися до України (якщо це буде безпечно), або подати документи на інший статус (наприклад, дозвіл на проживання, навчання, роботу, гуманітарний статус, притулок).

2. Обмеження щодо переміщення. Тимчасовий захист надається лише в одній країні, де вас було зареєстровано. Наприклад, якщо ви отримали статус у Польщі, ви не можете автоматично користуватися цим статусом у Німеччині чи Франції. Ви маєте залишатися у країні, яка надала вам захист.

Якщо ви вирішили переїхати, вам доведеться відмовитися від статусу в першій країні й зареєструватися в іншій (з дотриманням національних процедур і термінів).

3. Обмежений доступ до деяких державних програм. Залежно від країни, особи під тимчасовим захистом можуть не мати права на постійні соціальні виплати (лише базова допомога); обмежено користуватися державною медициною (у частині спеціалізованих послуг); мати тимчасову дозвільну систему на роботу (не завжди на рівні громадян країни).

Ці правила визначаються національним законодавством, тому варто перевіряти умови саме тієї країни, де ви перебуваєте.

Що буде після завершення тимчасового захисту?

Поки статус діє до 4 березня 2026 року. Але вже зараз багато українців і європейських держав готуються до того, що буде далі.

Можливі сценарії:

1. Повернення в Україну. Якщо ситуація в країні стабілізується, багато людей зможуть безпечно повернутися додому. ЄС, Україна та міжнародні організації вже обговорюють програми добровільного повернення і реінтеграції.

2. Перехід до національного дозволу на проживання. У деяких країнах (наприклад, Німеччина, Франція, Чехія) передбачено, що після завершення дії тимчасового захисту можна буде подати заяву на:

- дозвіл на проживання як працівник, студент або самозайнята особа;
- гуманітарне перебування;
- сімейне возз'єднання;
- дозвіл на постійне проживання (у разі відповідного стажу перебування).

3. Подання заяви на статус біженця. Це окремий шлях, який вимагає доведення особистого переслідування. Не всі українці відповідають цим критеріям, але така можливість існує.

Чому важливо готуватися заздалегідь?

Тимчасовий захист – це важливий, але перехідний статус. Він не є «візою назавжди». Якщо ви хочете залишатися в ЄС довше, варто заздалегідь:

- дізнатися про умови легалізації в конкретній країні;
- вивчити мову;
- отримати роботу або вступити на навчання;
- консультуватися з юристами, адвокатами або міграційними службами.

ЗАХИСТ УКРАЇНЦІВ ЗА МЕЖАМИ ЄС

**УКРАЇНА
ПАСПОРТ**

**UKRAINE
PASSPORT**

ЗАХИСТ УКРАЇНЦІВ ЗА МЕЖАМИ ЄС

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році чимало країн за межами Європейського Союзу також відкрили свої кордони для українських громадян. У цих країнах були запроваджені національні програми гуманітарного або тимчасового захисту. Умови перебування, соціальної підтримки й можливостей для роботи та навчання відрізняються від країни до країни.

Велика Британія: Homes for Ukraine

У Британії з березня 2022 року запрацювала програма Homes for Ukraine, яка надає українцям візу на 3 роки з можливістю легального проживання, працевлаштування, навчання та користування медичними послугами.

Для в'їзду потрібне запрошення (sponsorship) від приватної особи, родича або місцевої ради. Можна подати заяву з України або іншої країни. Передбачено житлову підтримку, фінансування приймаючим родинам та доступ до системи охорони здоров'я. Статус не є міжнародним притулком, але дає майже повний соціальний пакет.

Програма Ukraine Family Scheme, яка дозволяла українцям приєднуватися до своїх родичів у Великій Британії, була закрита для нових заявок 19 лютого 2024 року. Водночас програма Homes for Ukraine залишається відкритою для нових заявок, але з 19 лютого 2024 року термін дії нових віз, виданих за цією програмою, скорочено з 36 до 18 місяців. Це означає, що нові учасники програми отримують дозвіл на перебування у Великій Британії на 1,5 роки замість попередніх трьох.

Для тих, хто вже перебуває у Великій Британії за однією з українських візових програм, уряд запровадив нову схему Ukraine Permission Extension (UPE), яка дозволяє продовжити дозвіл на перебування ще на 18 місяців. Заявки на участь у цій схемі можна подавати з 4 лютого 2025 року. Детальніше про умови і програми для українців можна дізнатися на офіційному сайті уряду Великої Британії UK [Visa support for Ukrainian nationals](#)

Сполучені Штати Америки: Uniting for Ukraine

У США була впроваджена програма Uniting for Ukraine (U4U), запроваджена у квітні 2022 року. Вона дозволяє українцям перебувати у США до 2 років за процедурою «гуманітарного паролю» (humanitarian parole).

Для участі потрібен спонсор – фізична або юридична особа у США, яка бере на себе зобов'язання підтримки. Після схвалення особа має право на:

- проживання;
- отримання дозволу на роботу;
- доступ до базової медичної допомоги та допомоги для біженців;
- навчання дітей у школах.

Програма не надає статусу біженця і не гарантує постійного перебування. Продовження можливе, але залежить від індивідуальних рішень.

Програма U4U наразі призупинена. 28 січня 2025 року Служба громадянства та імміграції США ([USCIS](#)) оголосила про тимчасове припинення прийому нових заявок на участь у програмі U4U. Це рішення було прийнято у відповідь на виконавчий указ президента Трампа від 20 січня 2025 року під назвою '[Securing Our Borders](#)' («Захист наших кордонів»), який передбачає перегляд усіх програм гуманітарного пароллю. USCIS не приймає нові заявки від спонсорів (форма I-134A) для українців, а також не видає нові дозволи на в'їзди для бенефіціарів програми. Крім того, існує невизначеність щодо обробки вже поданих заявок: деякі з них можуть бути скасовані, а інші – залишитися без розгляду на невизначений термін.

Для українців, які вже перебувають у США за програмою U4U, існує можливість подати заявку на Тимчасовий захищений статус (TPS), який був продовжений до 19 жовтня 2026 року. Однак TPS доступний лише для тих, хто прибув до США до 16 серпня 2023 року.

Канада: Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel (CUAET)

Канада запустила програму [CUAET](#) у березні 2022 року. Вона дозволяє українцям отримати відкриту візу на 3 роки, яка дає право на роботу, навчання та безоплатну медичну допомогу у більшості провінцій.

Особливістю канадської програми є відсутність вимог щодо спонсора. Підтримка здійснюється через урядові й громадські ініціативи.

Програма закрита для нових заяв з 15 липня 2023 року, але ті, хто вже прибули, можуть залишатися й подавати на продовження дозволів. Доступна опція подання на постійне проживання після тривалого перебування.

Інші країни

Австралія надала тимчасові гуманітарні візи (subclass 449) строком на 3 роки. Нова Зеландія має аналогічну Спеціальну політику для України (Ukraine Special Policy)

Co-funded by
the European Union

з можливістю роботи, навчання та проживання. Японія, Ізраїль, Південна Корея та низка інших країн запровадили спеціальні візові режими для українців, але обсяг підтримки там обмежений.

ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦЯ

ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦЯ

Біженець (refugee) – це особа, яка внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Отже, біженець – це людина, яка змушена залишити свою країну через переслідування за визначеними ознаками або реальну загрозу переслідування, і не може або не хоче повернутися назад, бо боїться за своє життя чи свободу

Цей статус ґрунтується на положеннях [Конвенції ООН про статус біженців 1951 року](#) та [Протоколу до неї 1967 року](#), а також на національних законах країн, які надають захист.

Хто може отримати статус біженця?

Щоб особу визнали біженцем, вона має довести, що:

- в її країні існує особиста загроза переслідування;
- ця загроза пов'язана з расою, релігією, національністю, політичними переконаннями або приналежністю до певної соціальної групи (наприклад, ЛГБТQ+, правозахисники, представники певних етносів тощо);
- держава не може або не хоче її захистити.

Статус біженця не надається автоматично – для цього потрібно подати індивідуальну заяву, пройти співбесіду та надати переконливі докази.

Коли варто подаватися на статус біженця?

У більшості випадків українські громадяни отримують тимчасовий захист, і цього достатньо для легального перебування та базових прав у країні ЄС. Більше того, держава Україна не впроваджувала дискримінаційні практики щодо власних громадян і резидентів, а особи, які покинули територію держави, завжди можуть повернутися і зберігають всі права та гарантії захисту на підконтрольних уряду територіях.

Подання на статус біженця можливо, якщо:

- особа перебуває в довготривалому конфлікті з органами влади, пережила політичне переслідування;
- належить до вразливої групи (національна меншина, ЛГБТQ+, релігійна група), яка зазнавала системної дискримінації;
- зазнала особистого насильства, репресій або тортур;
- боїться переслідування після повернення.

У такому випадку людина може звернутися до міграційної служби країни, де перебуває, з індивідуальною заявою про надання притулку.

Які права має біженець?

Після отримання статусу біженця особа:

- має право на довгострокове проживання;
- може працювати, навчатися, користуватися медичною допомогою;
- отримує захист від повернення до країни походження;
- може звертатися за сімейним возз'єднанням;
- з часом може подати заяву на постійне проживання або громадянство (в деяких країнах).

Важливо знати, що подання на статус біженця автоматично зупиняє дію тимчасового захисту. Якщо рішення щодо статусу біженця буде негативним, особа може втратити легальний статус і підлягати поверненню, якщо не подасть апеляцію або не отримає інший тип дозволу на проживання.

Що таке додатковий (субсидіарний) захист?

Не всі люди, які тікають від війни, переслідування чи насильства, можуть отримати статус біженця у тій країні, до якої прибули. Проте існує ще одна форма правового захисту – це додатковий (або субсидіарний) захист.

Це різновид міжнародного захисту, який надається людям, яким не може бути надано статус біженця, але які теж не можуть безпечно повернутися до своєї країни, бо там їм загрожує серйозна небезпека.

Хто може отримати додатковий захист?

23

Додатковий захист зазвичай надається особам, які не зазнавали персонального переслідування, як того вимагає статус біженця, але при цьому ризикують зазнати серйозної шкоди, якщо повернуться в рідну країну.

Яка шкода мається на увазі? Згідно з правом ЄС ([Директива 2011/95/EU](#)), серйозна шкода охоплює:

- смертна кара або страта, які можуть бути застосовані в країні походження;
- катування або нелюдське чи принизливе поводження;
- серйозна та індивідуальна загроза життю чи особі цивільної особи внаслідок невибіркового насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту, у тому числі без прямої персональної загрози.

Останній пункт особливо важливий для українців. У випадку, коли у країні триває масовий збройний конфлікт, держава, що приймає, може визнати, що всі особи з окремих регіонів чи цілої країни мають право на додатковий захист.

Ця форма захисту діє в усіх країнах Європейського Союзу, а також у деяких державах поза ЄС, які визнають міжнародні стандарти у сфері прав людини (наприклад, Швейцарія, Норвегія, Велика Британія).

Українець може претендувати на додатковий захист, якщо не має статусу біженця, отримав відмову у наданні тимчасового захисту, або хоче залишитися в країні після завершення дії тимчасового захисту, але не можете повернутися в Україну з безпекових причин. Відтак, може бути подана індивідуальна заяву на міжнародний захист, в межах якої особу можуть визнати такою, яка має право на додатковий захист.

У більшості країн цей статус передбачає легальне перебування (зазвичай на 1-3 роки з можливістю продовження), дозвіл на роботу, доступ до охорони здоров'я та освіти, житлову допомогу або доступ до соціальних програм, обмежене (але можливе) возз'єднання з родиною.

Як зрозуміти, до якої категорії ви належите?

Якщо ви покинули свій дім, але залишилися в Україні – ви ВПО.

Якщо ви поїхали до країни ЄС після 24.02.2022 – ви, швидше за все, маєте або можете отримати тимчасовий захист.

Якщо ви в Британії, Канаді, США чи іншій країні – ваш статус залежить від конкретної національної програми.

Якщо вам відмовлено у тимчасовому захисті або ви не вписуєтесь у загальні критерії – ви можете подати індивідуальну заяву на статус біженця або на додатковий захист.

24

У разі, якщо ваш статус скоро завершується – перевірте, чи є національні механізми для легалізації (робочі, студентські, гуманітарні візи).

Важливо:

- ✓ Розуміння свого статусу – це перший крок до захисту своїх прав.
- ✓ Якщо ви маєте сумніви, звертайтеся до юриста, імміграційної служби чи правозахисної організації, що підтримує українців.
- ✓ Стежте за офіційними оновленнями: статуси можуть змінюватися, програми – закриватися або поновлюватися.

***ЯКІ ПРАВА
НАЛЕЖАТЬ
МІГРАНТАМ?***

ЯКІ ПРАВА НАЛЕЖАТЬ МІГРАНТАМ?

Глобальна група з міграції заявляє, що основними правами всіх осіб, незалежно від їх міграційного статусу, є:

- Право на життя, свободу та особисту недоторканність, право на свободу від свавільного арешту чи затримання, а також право шукати притулку та користуватися притулком від переслідувань;
- Право бути вільним від дискримінації за ознаками раси, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження чи іншого стану;
- Право бути захищеним від жорстокого поводження та експлуатації, бути вільним від рабства, а також від тортур та жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;
- Право на справедливий суд і правове відшкодування;
- Право на захист економічних, соціальних і культурних прав, включаючи право на здоров'я, достатній рівень життя, соціальне забезпечення, достатнє житло, освіту, а також справедливі й сприятливі умови праці та інші права.

Також мігранти володіють специфічними правами, нерозривно пов'язаними з їх статусом – правом на невидворення та правом на возз'єднання сім'ї.

**ПРАВО НА
НЕВИДВОРЕННЯ**

ПРАВО НА НЕВИДВОРЕННЯ

Що таке право на невидворення і на чому воно базується?

Принцип невидворення є наріжним каменем міжнародного міграційного права. Виходячи з права шукати притулок від переслідувань і користуватися ним в інших країнах, як викладено у статті 14 [Загальної декларації прав людини](#), цей принцип відображає зобов'язання держав забезпечити кожному здійснення прав людини, включаючи право на життя, право на свободу від тортур або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, а також на свободу та особисту недоторканність. Ці та інші права знаходяться під загрозою, коли біженця повертають до країни походження, де на нього чекає небезпека.

Поняття про заборону видворення було визначено в ряді міжнародних документів щодо біженців як на універсальному, так і на регіональному рівнях.

На універсальному рівні найважливішим положенням з цього питання є стаття 33 (1) [Конвенції 1951 року про статус біженців](#), яка зазначає, що: «Договірні Держави не будуть жодним чином висилати або повертати біженців до кордонів країни, де їхньому життю чи свободі загрожуватиме небезпека через їхню расу, релігію, громадянство, належність до певної соціальної групи або політичні переконання».

Це положення є однією з основних статей Конвенції 1951 року, до якої не допускаються застереження.

Також на універсальному рівні слід згадати статтю 3 (1) [Декларації ООН про територіальний притулок](#), одноголосно прийняту Генеральною Асамблеєю в 1967 році (резолюція ГА ООН 2312 (XXII)).

«Жодна особа ... не може бути піддана таким заходам, як відмова на кордоні або, якщо вона вже в'їхала на територію, на якій вона шукає притулку, видворення або примусове повернення до будь-якої держави, де вона може бути піддана переслідуванню».

Міжнародне право прав людини передбачає додаткові норми, які підтверджують принцип невидворення. Наприклад, стаття 3 [Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання](#) 1984 року передбачає, що жодна держава-сторона не повинна висилати, повертати чи видавати будь-яку особу іншій державі, якщо є серйозні підстави вважати, що їй там може загрожувати застосування катувань.

На теренах Європи основою для розвитку права на невидворення стала практика Європейського суду з прав людини за статтями 2 (право на життя), 3 (заборона катування), 5 (право на свободу та особисту недоторканність) тощо Конвенції.

Зрештою Комітет міністрів Ради Європи ухвалив [Рекомендацію \(98\) 13 про право шукачів притулку, яким відмовили, на ефективний засіб юридичного захисту від рішення щодо видворення у контексті статті 3 ЄКПЛ](#). Документ визначає, що для будь-якого шукача притулку, чий запит про надання статусу біженця відхилено та який підлягає видворенню до країни, щодо якої ця особа висуває обґрунтовану заяву про те, що вона буде піддана тортурам чи нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, має бути надано ефективний засіб правового захисту перед національними органами влади.

Право ЄС також визнає і закріплює повагу до принципу невидворення. Зокрема, стаття 21 [Регламенту \(ЄС\) 2024/1347 Європейського Парламенту та Ради від 14 травня 2024 року щодо стандартів кваліфікації громадян третіх країн або осіб без громадянства як бенефіціарів міжнародного захисту, щодо єдиного статусу для біженців або осіб, які мають право на додатковий захист, і щодо змісту наданого захисту](#) передбачає, що принцип невидворення має поважатися відповідно до права ЄС та міжнародного права.

Хто може скористатися правом на невидворення?

Право на невидворення поширюється на такі категорії осіб:

- Особи, які офіційно були визнані біженцями, відповідно до норм Конвенції про статус біженців 1951 року;
- Особи, які ще не отримали відповідного статусу, проте можуть розраховувати на його отримання (шукачі притулку). Те, що захист від видворення поширюється і на осіб, процедура визнання яких біженцями ще триває, підтвердив Виконавчий комітет УВКБ ООН у [Висновку № 6 щодо невидворення](#);
- Особи, які тікають від триваючого збройного конфлікту. У такому разі принцип невидворення розглядається як частина гуманітарних зобов'язань держави. В ЄС для цього створено спеціальний механізм тимчасового захисту, передбачений [Директивою Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у випадку масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та несення наслідків цього](#).

Що вважається видворенням?

Заходи видворення можуть бути різними, але їх суть полягає у забороні візду або поверненні до держави походження осіб, які потребують захисту. Заходи видворення включають:

- розпорядження про видворення/депортацію біженців;

- повернення біженців до країн походження або небезпечних третіх країн;
- електрифіковані огорожі для запобігання в'їзду;
- недопуск шукачів притулку;
- відштовхування човнів, які прибувають до берега, або їх перехоплення у відкритому морі та будь-які інші заходи, які мають подібні наслідки.

Щоразу, коли біженці або шукачі притулку, які можуть бути біженцями, піддаються, прямо чи опосередковано, таким заходам повернення, будь то у формі відмови, видворення чи іншим чином, на території, де їхньому життю чи свободі загрожує загроза, принцип невидворення порушується.

Чи існують винятки з принципу невидворення?

Хоча принцип невидворення є основним, визнається, що можуть бути певні законні винятки з цього принципу.

Стаття 33 (2) [Конвенції 1951 року](#) передбачає, що перевага принципу невидворення не може бути використана біженцем, «якого є розумні підстави розглядати як небезпеку для безпеки країни... або який, будучи засудженим остаточним вироком за особливо тяжкий злочин, становить небезпеку для цієї країни».

Таким чином, можна виділити дві підстави відмови від застосування принципу невидворення:

- у разі, якщо мігрант становить загрозу національній безпеці приймаючої країни;
- у випадку, якщо кримінальне минуле мігранта становить потенційну небезпеку для суспільства.

A close-up photograph of two hands clasped together. The hand on the left is larger and has a gold ring on the ring finger. The hand on the right is smaller and wears a blue wristband with a white European Union flag design. The background is a bright, out-of-focus sunlit area, creating a warm and intimate atmosphere.

**ПРАВО НА
ВОЗЗ'ЄДНАННЯ
СІМ'Ї**

ПРАВО НА ВОЗЗ'ЄДНАННЯ СІМ'Ї

32

Що таке право на возз'єднання сім'ї?

Право на возз'єднання сім'ї органічно впливає із положень актів, які захищають право на сім'ю та її єдність. Наприклад, тлумачачи статтю 23 [Міжнародного пакту про громадянські і політичні права](#), Комітет з прав людини вказав, що можливість жити разом передбачає вжиття відповідних заходів як на внутрішньому рівні, так і, залежно від обставин, у співпраці з іншими державами, щоб забезпечити єдність або возз'єднання сімей, особливо коли їхні члени розлучені з політичних, економічних чи подібних причин ([Загальний коментар № 19](#)).

У країнах Ради Європи право на возз'єднання сім'ї з'явилося завдяки практиці Європейського суду з прав людини за статтею 8 Конвенції (право на повагу до приватного, сімейного життя, житла і кореспонденції).

У Європейському Союзі діє [Директива Ради 2003/86/ЄС від 22 вересня 2003 р. про право на возз'єднання сім'ї](#). Її норми проголошують, що возз'єднання сім'ї є необхідним способом зробити сімейне життя можливим. Воно допомагає створити соціокультурну стабільність, сприяючи інтеграції громадян третіх країн у державі-члені, що також сприяє економічній та соціальній єдності, фундаментальній меті Співтовариства, викладеній у Договорі. При цьому, право на возз'єднання сім'ї повинно здійснюватися відповідно до цінностей і принципів, визнаних державами-членами, зокрема щодо прав жінок і дітей. Ця норма означає, що держави-члени ЄС мають право обмежити можливості возз'єднання полігамних родин.

Хто має право на возз'єднання сім'ї?

Директива визначає дві сторони возз'єднання сім'ї: так званий «спонсор» та «члени сім'ї». «Спонсор» означає громадянина третьої країни (не Європейського Союзу), який проживає на законних підставах у державі-члені та подає або чиї члени сім'ї подають заявку на возз'єднання сім'ї, щоб приєднатися до нього/неї.

При цьому спонсор повинен мати дозвіл на проживання, виданий державою-членом на термін дії один рік або більше і розумні перспективи отримати право на постійне проживання, якщо члени його або її сім'ї є громадянами третіх країн незалежно від статусу.

Долучитися до спонсора можуть такі члени його сім'ї:

- інший з подружжя спонсора;
- неповнолітні діти спонсора та його дружини / чоловіка, включаючи усиновлених, які перебувають на утриманні чи під опікою спонсора;

Спонсор повинен довести, що має:

- житло, яке вважається нормальним для такої сім'ї відповідає загальним стандартам охорони здоров'я та безпеки;
 - страхування на випадок хвороби для нього/неї та членів його/її сім'ї;
 - стабільні та регулярні ресурси, достатні для утримання себе та членів його/її сім'ї.
- Члени сім'ї спонсора, як і спонсор, мають право на:
- доступ до освіти;
 - доступ до роботи та підприємницької діяльності;
 - доступ до професійної орієнтації, початкової та подальшої підготовки та перепідготовки.

Коли у возз'єднанні сім'ї може бути відмовлено?

Держави-члени можуть відмовити у задоволенні заявки про возз'єднання сім'ї або не продовжити дозвіл членів сім'ї на проживання, якщо:

- умови, встановлені Директивою, не виконуються або більше не виконуються (наприклад, спонсор не має достатнього доходу, страхування тощо);
- спонсор і член(и) його сім'ї не живуть або більше не живуть у справжніх шлюбних або сімейних стосунках;
- встановлено, що спонсор його партнер одружений або перебуває в стабільних тривалих стосунках з іншою особою.
- була використана неправдива або оманлива інформація, фальшиві або фальсифіковані документи, іншим чином було вчинено шахрайство або використано інші незаконні засоби;
- шлюб, партнерство чи усиновлення було укладено з єдиною метою надання відповідній особі можливості в'їхати або проживати в державі-члені.

ЗАХИСТ ПРАВ ВПО

ЗАХИСТ ПРАВ ВПО

Визнання правового статусу внутрішньо переміщеної особи (ВПО)

Відповідно до статті 1 Закону України «[Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб](#)» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Відповідно, для того, щоб користуватися гарантіями, які забезпечує статус внутрішньо-переміщеної особи, необхідно спершу отримати визнання цього статусу.

Куди звертатися?

Стаття 4 Закону України «[Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб](#)» передбачає, що для визнання статусу ВПО особа має звернутися за місцем фактичного проживання до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах рад. Також можлива подача заяви через [Центри надання адміністративних послуг](#) або за допомогою порталу «[Дія](#)».

Хто може звертатися?

Повнолітні і неповнолітні (від 14 до 18 років) особи звертаються із заявою особисто;

Малолітні діти (до 14 років), недієздатні та обмежено дієздатні особи звертаються через законного представника;

Від імені малолітньої дитини також може звернутися інший родич, керівник дитячого закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту дітей або представник органу опіки та піклування за місцем перебування такої дитини.

Що додати до заяви?

Обставини, які спричинили внутрішнє переміщення, вважаються загальновідомими і не потребують доведення. Для підтвердження належності певної території до переліку тих, де ведуться бойові дії, варто скористатися Наказом Міністерства розвитку громад і територій України [«Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться \(велися\) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією»](#). Відповідно, жодних документів, які б підтверджували наявність збройного конфлікту, від заявника вимагати не можна.

До заяви додається документ, що посвідчує особу і громадянство. Таким документом, відповідно до статті 13 Закону України [«Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»](#) вважається:

- а) паспорт громадянина України;
- б) паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- в) дипломатичний паспорт України;
- г) службовий паспорт України;
- г) посвідчення особи моряка;
- д) посвідчення члена екіпажу;
- е) посвідчення особи на повернення в Україну;
- є) тимчасове посвідчення громадянина України.

У разі відсутності документа, що посвідчує особу і громадянство, можна подати документ, що посвідчує особу і спеціальний статус. Такими документами, відповідно до статті 13 Закону України [«Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»](#), є:

- а) посвідчення водія;
- б) посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон;
- в) посвідка на постійне проживання;
- г) посвідка на тимчасове проживання;
- г) картка мігранта;
- д) посвідчення біженця;
- е) проїзний документ біженця;
- є) посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту;
- ж) проїзний документ особи, якій надано додатковий захист.

Якщо заява подається за малолітню особу варто додати також її свідоцтво про народження.

Відповідно до ПКМУ «[Про облік внутрішньо переміщених осіб](#)» право на отримання довідки ВПО мають також особи, житлові приміщення яких знищені або пошкоджені (до ступеня непридатного для проживання) внаслідок збройної агресії Російської Федерації. На підтвердження цього факту подається відповідний акт обстеження технічного стану житлового приміщення (будинку, квартири).

У разі, якщо у поданих документах зафіксовано факт проживання особи на окупованих територіях/територіях, де ведуться бойові дії, у подачі інших документів немає потреби. Якщо відповідна позначка відсутня, як доказ проживання на окупованих територіях/територіях, де ведуться бойові дії можуть бути подані:

- військовий квиток з відомостями про проходження військової служби;
- трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності;
- документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно;
- свідоцтво про базову загальну середню освіту;
- атестат про повну загальну середню освіту;
- документи про професійно-технічну освіту;
- документ про вищу освіту або науковий ступінь;
- довідка з місця навчання;
- рішення районної, районної у місті Києві чи Севастополі державної адміністрації, виконавчого органу міської чи районної у місті ради про влаштування дитини до дитячого закладу, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, встановлення опіки чи піклування;
- медичні документи;
- фотографії і відеозаписи.

Як довго виготовляється довідка?

У разі наявності у поданих із заявою документах позначки про реєстрацію місця проживання особи на окупованій території /території бойових дій, довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи або рішення про відмову у видачі видається заявнику в день подання заяви.

У разі відсутності документів, що підтверджують реєстрацію місця проживання особи на окупованій території /території бойових дій, довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи або рішення про відмову у видачі довідки видається заявнику протягом 15 робочих днів з дня прийняття заяви.

Чи можлива відмова у видачі довідки?

Відповідно до статті 4 Закону України «[Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб](#)», у видачі довідки можуть відмовити, якщо:

- 1) відсутні обставини, що спричинили внутрішнє переміщення (наприклад, територія не належить до окупованих чи таких, на яких ведуться бойові дії);
- 2) були подані завідомо неправдиві відомості для отримання довідки;
- 3) заявник втратив документи, що посвідчують його особу (до їх відновлення);
- 4) у заявника немає відмітки про реєстрацію місця проживання на окупованій території /території бойових дій, та відсутні докази, що підтверджують факт проживання на окупованій території /території бойових дій;
- 5) докази, надані заявником для підтвердження факту проживання на окупованій території /території бойових дій, не доводять факту проживання заявника на окупованій території /території бойових дій.

Якщо заявнику було відмовлено в отриманні довідки у зв'язку з відсутністю доказів проживання на окупованій території /території бойових дій, він може подати заяву про отримання доказів повторно, додавши додаткові докази.

Відмову у видачі довідки можна оскаржити до органів соціального захисту або до суду.

ПРАВО НА ЖИТЛО ДЛЯ ВПО

Постанова Кабміну «[Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб](#)» визначає порядок формування житлового фонду для поселення ВПО у громадах. Відповідальність за формування такого фонду несуть сільські, селищні, міські ради або уповноваженими ними органи. Фонд наповнюється шляхом:

- викупу (придбання) житла;
- будівництва нового житла;
- будівництва (нового будівництва, реконструкції) будівель для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;
- реконструкції наявних будинків і гуртожитків, а також переобладнання нежитлових приміщень на житлові;
- передачі житла, визнаного в установленому законом порядку безхазяйним або відумерлим, у комунальну власність;
- капітального ремонту об'єктів житлового фонду, зокрема об'єктів соціального призначення;
- передачі міжнародними організаціями, юридичними особами України та іноземними юридичними особами, а також громадянами та іноземцями житла, яке перебуває у їх приватній власності, в комунальну власність;
- набуття права власності або права користування на житло на інших підставах, не заборонених законом.

Які умови проживання?

До фонду може входити лише вільне житло. Житлові приміщення з фонду не можна приватизувати, обміняти та поділити, передати їх у піднайм, використати для вселення до них інших осіб.

Житлове приміщення з фонду надається внутрішньо переміщеній особі та членам її сім'ї за місцем фактичного проживання/перебування. Житло надається з розрахунку принаймні 6 квадратних метрів на одного члена сім'ї. При цьому на безоплатне житло не можуть претендувати внутрішньо переміщені особи, якщо вони чи члени їх сімей мають у володінні придатні до проживання житлові приміщення поза окупованою територією / територією бойових дій.

Проживання у житлових приміщеннях фонду для ВПО безкоштовне протягом терміну дії режиму воєнного стану та ще 6 місяців після його закінчення за умови сплати вартості комунальних послуг.

Як отримати житло?

Для отримання можливості проживати у житлі фонду особа має перебувати на обліку громадян, що потребують житла для тимчасового проживання. Щоб зареєструватися, особа особисто або через представника подає заяву до уповноваженого органу, у межах території якого вони перебувають на обліку.

До заяви додаються:

1) копії документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України (у розумінні статті 13 Закону України «[Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус](#)») та копія реєстраційного номера облікової картки платника податків (за наявності);

2) копія довідки ВПО;

3) копії документів, що підтверджують родинні відносини заявника та всіх членів його сім'ї (свідоцтво про народження, свідоцтво про шлюб, посвідчення опікуна або піклувальника тощо);

4) копії документів, що підтверджують підстави пріоритетності в наданні внутрішньо переміщеним особам житлових приміщень із фонду.

Рішення про взяття на облік або про відмову у взятті на облік має бути ухвалене протягом 10 днів. Підставами для відмови у взятті внутрішньо переміщених осіб на облік громадян, що потребують житла для тимчасового проживання, є неподання необхідного пакета документів або подання документів, що містять недостовірні відомості.

У разі надходження до фонду житлових приміщень відповідний уповноважений орган має ухвалити рішення про його надання ВПО протягом трьох робочих днів. При цьому законодавство визначає систему балів для визначення черговості в отримання житла ВПО. Зокрема, бали нараховуються або за пріоритетними критеріями (за найвищим показником), або за загальними критеріями (сумуються для кожної родини за умови їх наявності). До тих, хто може першочергово отримати житло, наприклад, належать, сім'ї військовослужбовців з числа ВПО, ВПО, які зазнали повторного внутрішнього переміщення вже через повномасштабну збройну агресію Російської Федерації, ВПО з числа жителів цієї ж територіальної громади, житло яких знищене або пошкоджене, сім'ї з трьома і більше дітьми до 18 років тощо.

ВПО має отримати ордер на заселення протягом 30 днів з моменту ухвалення рішення про надання житла. У разі, якщо ордер не буде отримано, він підлягає скасуванню.

Чи є можливість отримати тимчасове житло негайно?

Для тимчасового перебування ВПО у громадах створюються місця тимчасового проживання, які функціонують у порядку, визначеному Постановою Кабміну [«Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»](#).

Місця тимчасового проживання ВПО можуть облаштовуватися в містечках із збірних модулів, гуртожитках, оздоровчих таборах, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, готелях, тимчасових спорудах тощо загальною кількістю облаштованих місць для проживання 10 або більше осіб.

Які вимоги до тимчасового житла?

Постанова Кабміну [«Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»](#) визначає вимоги до місць тимчасового розміщення ВПО. Серед них:

- 1) наявність електропостачання, опалення, вентиляції, водопостачання та водовідведення;
- 2) температура в приміщеннях місць тимчасового проживання підтримується в межах 18-25°C;
- 3) приміщення розділені на місця загального користування та приміщення, у яких облаштовані ліжко-місця;
- 4) приміщення, у яких облаштовані ліжко-місця, можуть передбачати окремі кімнати або простір, відокремлений ширами чи перегородками. Вхід до приміщень, у яких облаштовано ліжко-місця, має бути обладнаний замками/засувками на вхідних дверях;
- 5) у приміщеннях, в яких облаштовані ліжко-місця, не допускається розміщення осіб, які не пов'язані між собою спільним побутом або сімейними (родинними) відносинами, різної статі;
- 6) площа, виділена для одного ліжко-місця, становить не менше 6 кв. метрів;
- 7) мешканцям надаються ліжко, меблі для зберігання особистих речей, постільні речі;
- 8) місця загального користування мають бути придатні до проведення загальних зборів, дистанційного навчання дітей, приготування їжі, зберігання продуктів тощо;

- 9) доступність для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- 10) житлові приміщення мають відповідати санітарним нормам і бути безпечними для проживання;
- 11) достатня кількість душових / ванн (принаймні одна на 12 осіб) та туалетів (принаймні один на 10 осіб), у разі проживання осіб з інвалідністю має бути принаймні один душ і туалет, обладнаний для них;
- 12) пральні та сушильні машини, бойлери, плани евакуації, вогнегасники, аптечки першої медичної допомоги;
- 13) облаштованість найпростішим укриттям та/або розташоване у 500 метрах близькості до укриття, яке може розмістити всіх осіб, що проживають.

Працівники місця тимчасового проживання повинні поважати честь та гідність будь-якої людини, не допускати дискримінації за будь-якими ознаками, а взаємини працівників і ВПО мають формуватися з дотриманням толерантного ставлення до поглядів, ідеологічних та релігійних переконань інших осіб та повинні категорично виключати прояви фізичного, сексуального, психологічного, економічного, гендерного або іншого насильства в будь-якій формі.

Які умови проживання?

ВПО проживають у місцях тимчасового проживання на підставі договору. У договорі визначаються правила проживання і підстави для виселення. Строк дії договору – 6 місяців з можливістю наступного продовження.

Підставами для виселення можуть бути:

- письмова заява внутрішньо переміщеної особи;
- систематичні порушення внутрішньо переміщеною особою умов проживання;
- виключення місця тимчасового проживання з переліку місць тимчасового проживання;
- наявність у внутрішньо переміщеної особи у власності житлових приміщень;
- відсутність у місці тимчасового проживання понад 60 днів підряд без попередження.

ЯК СКОРИСТАТИСЯ ПРАВОМ НА СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ І СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ?

43

Відповідно до статті 7 Закону [«Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»](#), Україна вживає всіх можливих заходів, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із соціальним захистом, зокрема відновленням усіх соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам. Тому ВПО, які є пенсіонерами, мають інвалідність, перебувають у складних життєвих обставинах, мають право на отримання соціальних послуг за місцем реєстрації фактичного місця проживання.

Нагальним питанням є отримання грошових виплат для ВПО та осіб, які постраждали від російської агресії. З 2022 року надавалися виплати з державного бюджету, від міжнародних організацій та з бюджетів органів місцевого самоврядування. Станом на 2025 рік дія переважної частини виплат припинена.

Пенсійні виплати на період режиму воєнного стану відбуваються з особливостями, визначеними Постановами Кабміну:

[«Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану»](#);

[«Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану»](#);

[«Про особливості нарахування та виплати грошових допомог, пільг та житлових субсидій на період дії воєнного стану»](#)

Як реалізується право на освіту для ВПО?

Взяті на облік ВПО мають право продовжувати навчання на підконтрольній території за рахунок коштів державного бюджету або інших джерел фінансування. Порядок фінансування навчання категорії осіб, які були зараховані у навчальні заклади на окупованих територіях / територіях бойових дій, на навчання за рахунок коштів державного бюджету, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Зарахування до школи дітей ВПО має спрощений порядок порівняно з не переміщеними школярами. Наприклад, відповідно до Наказу МОН [«Про затвердження Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти»](#) ВПО не обов'язково подавати повний комплект документів для зарахування до школи.

Визнання результатів навчання школярів ВПО може бути здійснено на основі довідки або іншого документа, виданого закладом освіти, у якому дитина здобувала освіту за місцем тимчасового перебування.

Діти ВПО чи діти, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, які навчаються у дитячих садках, школах, професійно-технічних навчальних закладах забезпечуються безкоштовним харчуванням.

Які ще права мають ВПО?

Закон України «[Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб](#)» виділяє ще низку прав ВПО:

- голосувати на виборах Президента України, народних депутатів України, місцевих виборах та референдумах.
- на єдність родини та на сприяння органами влади та приватними особами у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення;
- на інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів;
- на безпечні умови життя і здоров'я;
- на достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод;
- на створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання;
- на сприяння у переміщенні її рухомого майна;
- на сприяння у поверненні на попереднє місце проживання;
- на забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством;
- на надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я;
- на отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування;
- на проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування;
- на безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення;
- на отримання гуманітарної та благодійної допомоги.

УКРАЇНА
ПАСПОРТ

**ЯКІ ОРГАНИ
НАДАЮТЬ
ДОПОМОГУ
ВИМУШЕНИМ
ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ В
УКРАЇНІ?**

ЯКІ ОРГАНИ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ВИМУШЕНИМ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ В УКРАЇНІ?

46

У цьому розділі ми узагальнили інформацію щодо державних та недержавних послуг для вимушених переселенців в Україні.

Нагадаємо, що внутрішньо переміщеною особою (далі – ВПО) відповідно до положень [Закону України № 1706-VII від 20.10.2014 року «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»](#), є особа, яку змусили залишити своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Питаннями соціального захисту особи, відновленням і забезпеченням інших порушених прав такої особи займається держава Україна в особі державних органів та органів місцевого самоврядування.

Державні органи, які займаються питаннями внутрішніх переселенців:

[Міністерство соціальної політики України](#)

[Національна соціальна сервісна служба України](#)

[ЦНАПи](#)

[Органи соціального захисту](#)

Які соціальні послуги надаються ВПО?

[Надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам за рахунок коштів гранту, наданих Кредитною установою для відбудови \(KfW\)](#)

[Призначення грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України](#)

[Прийняття рішення про надання грошової компенсації постраждалим, житлові будинки \(квартири\) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації](#)

[Прийняття рішення про надання грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій](#)

Прийняття рішення щодо повернення реабілітованим особам будівель та іншого майна, вилучених під час репресій, або відшкодування їх вартості

Надання згоди на перерахування коштів як оплати грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України

Видача дубліката довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи

Прийняття рішення щодо повернення майна чи відшкодування його вартості депортованим особам або у разі їх смерті спадкоємцям таких осіб

Видача довідки, що підтверджує місцеперебування громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї

Програми та платформи для ВПО

ЄДопомога - Платформу «ЄДопомога» створено Міністерством соціальної політики України за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та ПРООН за фінансової підтримки Швеції з метою забезпечення нагальних потреб громадян, котрі постраждали або були змушені змінити своє місце перебування у зв'язку з агресією росії. Надають різноманітну допомогу населенню.

Співдія - координується за підтримки гуманітарного штабу з координації гуманітарної допомоги Офісу Президента України, Міністерства молоді та спорту, Міністерства розвитку громад та територій України, Міністерства охорони здоров'я та Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Надають різноманітну допомогу населенню.

Ради ВПО - це консультативні-дорадчі органи, який об'єднує між собою внутрішньо переміщених осіб з проактивною громадянською позицією, відповідними досвідом і знаннями, щоб ефективніше захищати права та інтереси ВПО в регіоні. Така рада діє на добровільних, позапартійних і волонтерських засадах.

Які недержавні організації допомагають вимушеним переселенцям?

Благодійна організація «Благодійний фонд «Стабілізуєш суппорт сервісез»

Запорізький благодійний фонд «Єдність «За майбутнє»

Благодійний фонд «Щаслива дитина»

Благодійний фонд «СОС Дитячі Містечка Україна»

Благодійна організація «Ukrainian Sisters»

Товариство Червоного Хреста України

[Благодійний Фонд «Право на захист»](#)

[Програма від ЮНІСЕФ «Спільно»](#)

[Всесвітня продовольча програма ООН](#)

[Міжнародна організація з міграції \(МОМ\)](#)

[Норвезька рада у справах біженців \(NRC\)](#)

[Данська рада у справах біженців](#)

Серед послуг, які надають недержавні організації для ВПО: гуманітарна, фінансова, психологічна, юридична, допомога сім'ям з дітьми, евакуація та ін.

** Ми перелічили у цьому розділі лише частину організацій, які допомагають ВПО в різних регіонах України.*

A photograph of the European Parliament building in Brussels, featuring its iconic hemicycle and modern glass wings. A large European Union flag is prominently displayed in the foreground, waving. The text is overlaid on the lower half of the image.

**ЯКІ ОРГАНИ
ДОПОМАГАЮТЬ
ВИМУШЕНИМ
ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ В
ЄС?**

ЯКІ ОРГАНИ ДОПОМАГАЮТЬ ВИМУШЕНИМ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ В ЄС?

Вплив війни в Україні, яка спричинила найшвидшу масову міграцію в Європі з часів Другої світової війни, має важливий зовнішній вимір і може підсилити тенденцію інтеграції зовнішньої міграції в комплексні дії зовнішньої політики ЄС. Управління міграцією в ЄС, з іншого боку, включає міграційну політику ЄС, але перевищує її та охоплює також ненавмисні наслідки європейської міграційної політики. Ці більш неформальні засоби впливу ЄС можуть, наприклад, впливати з інших країн, які реагують на політику ЄС, підтримуючи або виступаючи проти неї. На відміну від формальних способів впливу ЄС через політику, неофіційний вплив через управління міграцією не може мати неминучого впливу на міграційні рухи до ЄС.

У цьому розділі ви знайдете інформацію про те, які інституції та органи ЄС займаються питання міграції та допомагають вимушеним переселенцям.

Діяльність у міграційній сфері ЄС здійснюють такі основні інституції Європейського Союзу – [Рада ЄС](#), Європейський парламент, [Європейська рада](#) та [Європейська Комісія](#). Кожна з інституцій має свої повноваження, які визначені у положеннях установчих договорів, які вони реалізують у відповідності із встановленими в процедурами, умовами та цілями. Інституції взаємодіють на засадах відкритої співпраці.

На рівні Європейського Союзу діють заходи, запроваджені [Європейським парламентом](#) та [Радою ЄС](#), які забезпечують сприяння та підтримку дій держав – членів ЄС з метою інтеграції громадян третіх країн, що законно проживають на їхній території.

Одним із найважливіших напрямів є координація функціонування Фонду притулку, міграції та інтеграції ([AMIF](#)). Основне завдання фонду полягає у забезпеченні ефективного управління міграційними потоками та впровадження спільного підходу Євросоюзу з питань надання притулку та імміграції. Цей фонд сприяє досягненню чотирьох основних цілей завдань, а саме: посилення та розвиток [Спільної європейської системи притулку](#) шляхом забезпечення ефективного застосування законодавства ЄС у цій сфері; підтримка легальної міграції до держав – членів ЄС відповідно до потреб ринку праці та сприяння ефективній інтеграції громадян третіх країн; посилення відповідної стратегії повернення громадян третіх країн для боротьби з нелегальною міграцією; забезпечення принципу солідарності для того, щоб держави – члени ЄС, які найбільше постраждали від міграційних потоків, могли розраховувати на солідарність від інших держав – членів ЄС.

Чим займається Європейська комісія в питаннях допомоги вимушеним переселенцям/мігрантам?

51

Європейська комісія розробляє спільну міграційну політику та політику надання притулку для врегулювання кризи біженців.

Це передбачає:

- Захист тих, хто потребує притулку;
- Стимування нелегальної міграції;
- Порятунк життів на морі та забезпечення безпеки зовнішніх кордонів ЄС;
- Гарантування вільного пересування людей в межах Шенгенської зони;
- Кращу організацію легальної міграції;
- Кращу інтеграцію громадян країн, які не входять до ЄС, у суспільства ЄС.

В структурі Європейської комісії створено Генеральний директорат комісії з питань міграції та внутрішніх справ ([DG HOME](#)), який відповідає за міграцію та внутрішні справи.

Представлений у вересні 2020 року [Новий пакт про міграцію та притулок](#) є комплексним європейським підходом до міграції, який зосереджується на відповідальності та солідарності. У Положеннях Пакту визначено мету запровадити більш справедливий, більш європейський підхід до управління міграцією та наданням притулку. Він має на меті забезпечити гуманну та ефективну довгострокову відповідь на поточні виклики нелегальної міграції: розробка шляхів легальної міграції, краща інтеграція біженців та інших новоприбулих, а також поглиблення міграційного партнерства з країнами походження та транзиту для взаємної вигоди.

Мережа агенцій юстиції та внутрішніх справ ([JHAAN - Justice and Home Affairs Agencies' Network](#))¹.

Ці дев'ять агенцій працюють разом над темами, що становлять спільний інтерес у Мережі агенцій юстиції та внутрішніх справ (JHAAN - Justice and Home Affairs Agencies' Network). Ця мережа була створена в 2010 році для сприяння та розширення міжвідомчої співпраці між відомствами у сфері ЮВС, а також для вивчення синергії в сферах спільного інтересу.

Разом агентства ЮВС сприяють реалізації цілей ЄС у сферах міграції, надання притулку та управління зовнішніми кордонами, боротьби з організованою злочинністю, торгівлею наркотиками та тероризмом, гендерної рівності та дотримання основних прав. Вони також сприяють функціонуванню відповідних ІТ-

¹ Агенції ЄС є органами, які відрізняються від інституцій ЄС та окремими юридичними особами, створеними для виконання конкретних завдань відповідно до законодавства ЄС.

систем ЄС, сприяють діяльності ЄС щодо незаконних наркотиків і наркозалежності та сприяють навчанню правоохоронних органів.

Мережа агенцій юстиції та внутрішніх справ (JHAAN - Justice and Home Affairs Agencies' Network) складається з дев'яти агенцій ЮВС:

1. Агентство ЄС з навчання спеціалістів правоохоронних органів ([CEPOL](#))
2. Європейський інститут гендерної рівності ([EIGE](#))
3. Європейський центр моніторингу наркотиків (наркообігу) і наркоманії ([EMCDDA](#))
4. Агентство Європейського Союзу з питань притулку ([EUAA](#))
5. Агентство ЄС з оперативного управління великомасштабними ІТ-системами у сфері свободи, безпеки та правосуддя ([eu-LISA](#))
6. Агентство ЄС із співробітництва у сфері кримінальної юстиції ([Eurojust](#))
7. Правоохоронне агентство ЄС ([Europol](#))
8. Агентство ЄС з основних прав ([FRA](#))
9. Європейське агентство прикордонної та берегової охорони ([Frontex](#))

Наведемо приклади як деякі із цих агенцій допомагають вимушеним переселенцям.

Агентство Європейського Союзу з питань притулку

Агентство Європейського Союзу з питань притулку ([EUAA](#)) є агенцією Європейського Союзу, уповноваженою надавати підтримку державам-членам у застосуванні пакету законів ЄС, які регулюють надання притулку, міжнародний захист та умови прийому, відомого як Загальноєвропейська система надання притулку (CEAS).

[EUAA](#) діє як ресурс для держав-членів у сфері міжнародного захисту, маючи можливість надавати практичну, юридичну, технічну, консультативну та оперативну допомогу в багатьох форматах. Агентство не замінює національні органи з питань надання притулку чи прийому, які в кінцевому рахунку несуть повну відповідальність за свої процедури та системи.

Кінцевою метою роботи [EUAA](#) є досягнення ситуації, коли практика надання притулку в усіх державах-членах ЄС буде гармонізована відповідно до зобов'язань ЄС, тобто розгляд заяви особи в будь-якій із держав-членів ЄС завжди матиме однаковий результат. Подібним чином заявник завжди проходитиме схожу процедуру з однаковими умовами, незалежно від того, в якій державі-члені він/вона подає заяву, і матиме однакові права, обов'язки та умови прийому.

Загальноєвропейська система надання притулку ([CEAS](#)) встановлює юридично обов'язкові правила та процедури, яких повинні дотримуватися держави-члени, щоб гарантувати повне дотримання прав осіб, які просять міжнародний захист. Це також гарантує, що особи, які не підпадають під міжнародний захист, будуть ідентифіковані та можуть бути повернуті до країни походження.

Відповідно до статті 78 [Договору про функціонування Європейського Союзу](#), Загальноєвропейська система надання притулку включає:

- (a) єдиний статус притулку для громадян третіх країн, дійсний на всій території Європейського Союзу;
- (b) єдиний статус додаткового захисту для громадян третіх країн, які, не отримавши європейського притулку, потребують міжнародного захисту;
- (c) загальна система тимчасового захисту для переміщених осіб у разі масового припливу;
- (d) загальні процедури для надання та скасування єдиного статусу притулку або додаткового захисту;
- (e) критерії та механізми для визначення того, яка держава-член несе відповідальність за розгляд заяви про притулок або додатковий захист;
- (f) стандарти щодо умов прийому заявників на притулок або додатковий захист;
- (g) партнерство та співробітництво з третіми країнами з метою управління потоками людей, які звертаються за притулком або додатковим чи тимчасовим захистом.

Мандат [EUAA](#) полягає в підтримці держав-членів у застосуванні пакету законів ЄС, які регулюють міжнародний захист, відомого як Загальноєвропейська система надання притулку ([CEAS](#)).

[EUAA](#) допомагає державам-членам забезпечити швидкі та ефективні процедури надання притулку, а також високоякісні стандарти прийому.

Кінцевою метою роботи [EUAA](#) є досягнення ситуації, коли практики надання притулку в усіх державах-членах ЄС будуть гармонізовані.

Щоб зробити це, [EUAA](#) перейшла від початкового акценту на технічну підтримку до однакового фокусу на розгортанні оперативної допомоги та допомоги з розбудови потенціалу.

[EUAA](#) є ресурсом для держав-членів у сфері міжнародного захисту та прийому, який має можливість надавати практичну, юридичну, технічну, консультативну та оперативну допомогу в багатьох форматах.

[EUAA](#) не замінює національні органи з питань притулку, які несуть повну відповідальність за національні справи про надання притулку.

Про те як [EUAA](#) визначає свій мандат можна ознайомитись у короткому відео на [Youtube - каналі EUAA](#) за [покликанням](#).

54

Агентство ЄС з основоположних прав ([FRA](#))

Агентство ЄС з основоположних прав ([FRA](#)) є незалежним довідковим центром із просування та захисту прав людини в ЄС; допомагає зробити Європу кращим місцем для життя та роботи; допомагає захищати основні права всіх людей, які живуть в ЄС.

Фундаментальні права належать кожному в ЄС. Неважливо, хто ти, у що віриш і як ти вирішив жити.

[FRA](#) допомагає просувати та захищати права на:

- бути вільним від дискримінації за віком, інвалідністю чи етнічним походженням;
- захист своїх персональних даних;
- отримати доступ до правосуддя.

Над чим працює [FRA](#)

- Імміграція, інтеграція мігрантів, візи, прикордонний контроль і надання притулку;
- Інформаційне суспільство, зокрема, повага до приватного життя та захист персональних даних;
- Доступ до правосуддя, включаючи судову співпрацю;
- Допомога жертвам злочинів, включаючи компенсацію жертвам злочинів;
- Протидія дискримінації за ознаками статі, раси, кольору шкіри, етнічного чи соціального походження, генетичних особливостей, мови, релігії чи переконань, політичних чи будь-яких інших переконань, належності до національної меншини, власності, народження, інвалідності, віку або сексуальної орієнтації;
- Протидія расизму, ксенофобії та пов'язаної з ними нетерпимості;
- Інтеграція ромів;

- Захист прав дитини;
- Розбудова культури основних прав у ЄС.

Буклет про діяльність [FRA](#) за [покликанням](#)

Про те як [FRA](#) безпосередньо допомагає вимушеним переселенцям можна ознайомитись у короткому відео на [Youtube - каналі FRA](#) за [покликанням](#).

Окремий розділ на [сайті FRA](#) присвячено питанням міграції.

**ЯКІ ОРГАНИ
ПРАЦЮЮТЬ З
ВИМУШЕНИМИ
ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ В
ОКРЕМИХ КРАЇНАХ
ЄС?**

ЯКІ ОРГАНИ ПРАЦЮЮТЬ З ВИМУШЕНИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ ЄС?

57

У цьому розділі ви знайдете інформацію про державні органи, які допомагають вимушеним переселенцям, по окремих країнах ЄС, які за [статистикою](#) прийняли найбільшу кількість вимушених переселенців з України з початку повномасштабного вторгнення (Литва, Естонія та Польща).

Литва

Після того, як Європейський Союз вирішив продовжити тимчасовий захист для українських воєнних біженців, Департамент міграції з 1 листопада починає змінювати цифрові посвідки на тимчасове проживання таких осіб у Литві. Цей процес відбуватиметься точно так само, як і в минулому році – жодних змін чи додаткових вимог при подачі заявок не буде. Наразі цифрові посвідки на тимчасове проживання, видані українським біженцям від війни в Литві, дійсні до 4 березня 2026 року.

[Сайт Департаменту міграції при Міністерстві внутрішніх справ](#)

Громадянам України та членам їх сімей необхідно звертатися до Центру реєстрації (Pramonės g. 1B, Алітус, може змінитися) по приїзду до Республіки Литва. Після реєстрації, особи що не мають місця проживання будуть направлені на тимчасове проживання (у муніципалітетах чи в індивідуальних приймаючих). Цей процес може зайняти до трьох днів.

Державні органи, які займаються питаннями внутрішніх переселенців:

[Департамент міграції](#) займається питаннями видачі та продовження дозволу на тимчасове проживання в Литві, надання статусу тимчасового захисту. Інструкція, як подати заяву на продовження дозволу на тимчасове проживання в Литві (українською) [за посиланням](#). Всі послуги продовження дозволів на тимчасове проживання для біженців війни з України надаються безкоштовно.

[Міністерство соціального захисту та праці](#) - право на соціальну допомогу мають українці, яким виданий дозвіл на тимчасове проживання в Литовській Республіці. [Інформація про види соціальних виплат та пенсійне забезпечення](#).

Українці в Литві можуть отримати такі види допомоги:

- **Соціальна допомога**, коли середній дохід на одну особу становить менше 141,9 євро на місяць
- **Компенсація витрат на опалення житла**, коли витрати на опалення перевищують 10% різниці між доходом та 2 сумами доходу з державного

забезпечення (258 євро) на кожного члена сім'ї або 3 сумами ДЗД (387 євро) на одну особу, що проживає в помешканні

58

- **Компенсація витрат на гарячу воду**, коли вартість гарячої води перевищує 5% сімейного або особистого доходу

- **Компенсація виплат на питну воду**, коли вартість питної води перевищує 2% сімейного або особистого доходу.

Для оформлення грошової допомоги, потрібно звернутися до представництва органів місцевого самоврядування за місцем проживання.

Лікарняні каси Литовської Республіки – орган, який опікується про послуги з охорони здоров'я в Литві. Усім вимушеним переселенцям з України гарантовано медичні послуги з охорони здоров'я в Литовській Республіці, які оплачуватимуть лікарняні каси. Лікарняними касами розроблено докладний буклет щодо роз'яснення питань отримання медичних послуг.

Естонія

Для громадян України зберігається право перебувати в Естонії також без дійсної посвідки на проживання (тобто на підставі права на перебування), але в цьому випадку відсутні посвідка на проживання та супутні соціальні гарантії. За додатковою інформацією звертайтеся до консультанта з питань міграції Департаменту поліції і прикордонної охорони.

[Сайт поліції](#)

Варіанти перебування на території Естонії для громадян України:

[Тимчасовий захист](#)

[Міжнародний захист](#)

[Тимчасова посвідка на проживання для постійного проживання](#)

[Посвідка на проживання для поселення до члена сім'ї](#)

[Посвідка на проживання з метою навчання](#)

[Посвідка на проживання з метою роботи](#)

Державні органи, які займаються питаннями внутрішніх переселенців:

Департамент поліції та прикордонної охорони займається питаннями законного перебування на території Естонії.

Консультанти з питань міграції при Департаменті поліції та прикордонної охорони – їх основна функція полягає в підтримці іноземців в поселенні в Естонії та співпраця з роботодавцями, бізнес-спільнотою та навчальними закладами, іншими суб'єктами, які запрошують іноземних громадян до Естонії. При необхідності консультанти можуть бути запрошені на тренінги та інформаційні дні. Консультанти надають послуги естонською, англійською та російською мовами. Послуга безкоштовна.

Департамент у справах освіти та молоді – допомагає в питаннях інтеграції такої категорії вимушених переселенців як молодь. Спеціально для цього створений портал для молоді.

Рада охорони здоров'я – займається питання координації та надання медичних послуг переселенцям. Також в структурі медичних послуг в Республіці Естонія забезпечено доступ до невідкладної допомоги - усі жителі Естонії, включаючи військових біженців, мають доступ до невідкладної допомоги у разі серйозних чи небезпечних для життя проблем зі здоров'ям. Якщо особа, яка отримує тимчасовий захист, отримає медичне страхування, то вона отримує право на отримання планової загальної та спеціалізованої медичної допомоги на тих же умовах, що й місцеві застраховані особи.

Окремо Рада охорони здоров'я Естонії опікується людьми, в тому числі біженцями від війни, які потребують допомоги у відмові від вживання наркотиків або продовженні лікування ВІЛ та туберкульозу, можуть знайти контакти для відповідних послуг на наших веб-сайтах www.narko.ee та www.hiv.ee.

Польща

Перший державний орган, з яким стикається вимушений переселенець на кордоні з Польщею – Державна прикордонна служба Республіки Польща.

!!! Громадяни України, а також їх чоловіки (дружини), які внаслідок російської агресії покинули свою Батьківщину, можуть перебувати на території Польщі легально впродовж 18 місяців. Це стосується осіб, які прибули до Польщі безпосередньо з України після 24 лютого 2022 р. і хочуть залишитися у нашій країні.

[Сайт для громадян України](#)

Прийнятий 7 березня 2022 року Радою Міністрів проект закону про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території Польщі.

Згідно інформації розміщеної на [Сайті для громадян України](#) для вимушених переселенців доступні такі послуги:

[Отримання номеру PESEL та довірений профіль - послуга для громадян України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї країни](#)

[Отримання дофінансування \(доплати\) за перебування в яслах та Запис дитини в ясла](#)

[Звільнення від податку на подарунки](#)

[Безкоштовні пільги без ПДФО](#)

[Отримання одноразової грошової допомоги](#)

[Відшкодування вартості ліків в Польщі](#)

[Послуги державної медицини в Польщі](#)

[Соціальна допомога громадянам України](#)

Державні органи, які займаються питаннями внутрішніх переселенців:

- Щодо отримання номеру PESEL - потрібно звернутися до адміністрації будь – якої гміни та подати відповідний [пакет документів](#).

- Отримати дофінансування за перебування в яслах – звернутися до Управління соціального страхування, тільки онлайн – на порталі PUE ZUS, порталі Emp@tia або в електронному банкінгу.

- Отримати одноразову грошову допомогу – звернутися в організаційний підрозділ гміни за місцем Вашого перебування, визначеному головою гміни (мером, головою міста):

- в осередок соціальної допомоги,
- в центр соціальних послуг (у разі перетворення центру соціальної допомоги на центр соціальних послуг),
- в іншу організаційну одиницю, зазначену гміною.

[Реєстр підрозділів соціального забезпечення за населеними пунктами.](#)

- Послуги державної медицини – про те, як отримати до них доступ можна подивитися у [відео](#).

- Отримати соціальні виплати - Заявку на отримання допомоги на виховання та Сімейний капітал опіки можна подати в електронному вигляді через PUE ZUS, портал Emp@tia і через електронний банкінг багатьох польських банків. Щодо соціальних виплат та порядку їх отримання більш детальну інформацію можна отримати на [Урядовому сайті Республіки Польща](#).

Для вимушених переселенців з України розроблена [Державна платформа допомоги українцям](#).

Посібник для вимушених переселенців: Україна та ЄС

Публікація підготовлена в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» напряму «Жан Моне» програми Еразмус+».

Відповідальна за випуск В. М. Завгородня

Ком'ютерне верстання А. С. Славко

Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 5,06. Обл.-вид. арк. 2,05.

Зображення на сторінках 5,10, 16, 20, 25, 27, 31, 34, 45, 49, 56

згенеровані ШІ Gemini

Images on pages 5,10, 16, 20, 25, 27, 31, 34, 45, 49, 56

were generated by Gemini AI

Видавець і виготовлювач Сумський державний університет, вул. Харківська, 116, м. Суми, 40007

Свідоцтво про внесення суб'єкта господарювання до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 8193 від 15.10.2024.